

brizi za omladinu, Katoličkoj Akciji i vremenitoj upravi župnih nadarbina. Onaj, koji bi u ovom priručniku tražio rješenje praktičkih kasusa, ostao bi razočaran, jer Micheletti ide u prvom redu da dade velike osnovne, načelne smjernice pastirskog djelovanja. U tom smislu nije »praktičan«. No on je, u zbilji, i te kako praktičan, jer u svemu uzima obzir na današnje savremene prilike i odnosne crkvene odredbe i direktive. Takvo je načelno proučavanje pastoralnih pitanja prijeko potrebno osobito kod prvog susreta s pastirskim bogoslovljem, a i kasnije je od nemale koristi, da svećenik u zamršenim prilikama današnjice pita za savjet velika načela, pa ih onda primijeni, a ne da naprosto iz alfabetskog registra nađe onaj slučaj, koji želi riješiti, pa pročita samo ono nekoliko ređaka i stvar gotova... To je, doduše, u stilu današnjeg vremena, ali nije opravdano i zato su danas potrebne i ovakve načelne pastoralke, kao što je ova.

Dr. Dragutin Kniewald.

1. Gjuro Szabo: Umjetnost u našim ladanjskim crkvama. Zagreb, 1929. Posebni otisak iz »Narodne Starine«.

2. Dr. N. Z. Bjelovučić: Crvena Hrvatska i Dubrovnik. Zagreb, 1929. Izdala Matica Hrvatska.

1. Marni sabirač i konservator naših umjetničkih starina, prof. Gjuro Szabo, skupio je u ovoj knjizi svoje članke, što ih je tijekom godina objavio o našoj crkvenoj umjetnosti. Mora se priznati, da vlada velikim materijalom, što ga je pregledao, fotografski snimio i prikazao golemim naporima. Slike, što ih donosi, vrlo su dobre. Osnovna mu je misao, da su vjera i umjetnost vrlo blize i da je katolička Crkva, kako to povijest svjedoči, upravo u našim krajevima, bila naročita promicateljica umjetnosti. Zadnjih se sto godina slika promijenila. Pisac samo konstatuje tu žalosnu činjenicu ne ispitujući razloge. Njegova je težnja, da se naša crkveno-umjetnička starina ispita i sačuva, a ne da se namjesto starih, lijepih, ako možda i ponešto trošnih stvari stavljaaju nove, bez ikakve vrijednosti i ukusa. U tomu valja da mu dade pravo svatko, tko pozna naše prilike u tom pravcu i da pomogne njegovo nastojanje. Ne zalazeći u pojedinosti želio bih samo, da pisac istupa više objektivno i mirno, iznoseći sve ono, što iznosi, pa i više, ali bez one neke gorčine, koja je razumljiva, i — ja to, za svoju ličnost, otvoreno kažem, kojiput i opravdana — ali unosi u pojedina mjesta neku težinu, bez koje bi ta mjesta bila mnogo jača. S time u vezi želio bih, da g. pisac u svojim predavanjima (kao na pr. u predavanju o zagrebačkoj stolnoj crkvi) pusti po strani teorije i kombinacije o »političkim svecima« i o tomu, da je Rim nas Hrvate predao Mađarima, jer oni nisu tražili onoga, što smo mi tražili, kao narodno bogoslužje i slično. To nema prave veze s umjetničkom starinom našom, a i povjesno je sve to barem vrlo problematično. Mnogo će više uspjeha imati njegova nastojanja bez ovakvih primjesa, koje neugodno djeluju. Željeto bi bilo, da se i naše crkvene vlasti i naše dušobrižno svećenstvo dublje pozabavi pitanjem, što ga prof. Szabo proučava čitav svoj život i da zajedničkim silama spasimo i sačuvamo od propasti ono, što su nekad naši djedovi lijepa u crkvama

stvorili, a što danas sve više propada, prodaje se u tudinu za jeftine novce, nerijetko za bezvrijedni novi paramenat, ili se, čak i prosto odnosi. Na svaki će način svećenstvo mnogo moći naučiti iz ove knjige.

2. Ne zahvaćajući u mnogo i teška povjesna pitanja, kojih se dotiče dr. Bjelovučić, valja istaći simpatičnu notu njegovih izlaganja, kako on nastoji lučiti ono što je sigurno utvrđeno od svojih ličnih mišljenja. U glavnom iznosi on mnoge zanimljive pojedinosti o crkvi sv. Stjepana u Dubrovniku i o grobu hrvatske kraljice Margarite, žene kralja Stjepana Miroslava. S time u vezi donosi i brojne slike starohrvatskih crkvenih umjetnina iz drugih mjesta. On ispravlja svoje prijašnje mišljenje, da su neke od tih crkvi bile pravoslavne. To se njegovo mišljenje osnivalo na računu, da su građene bizantinskim slogom. No Strzygovski ga je uvjerio, da su to bile crkve građene naročitim starohrvatskim slogom, koji zaslužuje da mu se namijeni daleko veća pažnja, negoli se to dosad općenito činilo. To je i velika zasluga Strzygovskiega i dobar njegov utjecaj na pisca, koji se uostalom ne slaže sa S. gledom na uzrok raspada starohrvatskog stila. Dok S. za to — nepravom — krivi Rim i katolicizam, dr. B. smatra s puno više prava, da se razlog propadanju starohrvatskog sloga ima tražiti u slabljenju hrvatske države na jugu uopće i premještanjem težišta hrvatskog narodnog života u sjevernije krajeve.

Trebalo bi i u drugim našim mjestima, nesamo u Dalmaciji, poći ovim putem i prikazati mjesnu povijest i povijest crkve sabravši i pronalazeći stare spomenike naše crkvene prošlosti. Na taj bi se način i mnogo rasvijetlila i naša narodna povijest uopće i samo se na taj način može s vremenom pomišljati na to, da se daje prikaz razvitka crkvene umjetnosti u naš Hrvata.

Neki su fotografski snimci dra B. odlični, no neki (osobito pri rubu) nisu dovoljno oštri. Znadem iz iskustva, kako je teško snimati ovakve stvari. Ali ipak su dobri fotografski snimci jedna od najvažnijih i najpotrebnijih stvari. Jer nije moguće da svaki, koji proučava našu staru umjetnost, sve to prouči na licu mjesta. Tu treba da pomognu dobri fotografski snimci i tačni deskriptivni opisi. Za snimanje predmeta s mnogo boja, osobito s mnogo crvene boje, preporučio bih ploče Perchromo, za predmete pretežno žute ili sive Silbereosin-ploče, a za sve ostale predmete, koji dolaze u obzir, Braunsiegel-ploče, sve, dakako, uvijek s odnosnim filterom (»tonrichtig«), a otvor neka ne bude po mogućnosti nikad manji od $i/12$. Svijetlo, osobito kod reljefa, ako ikako moguće sa strane, onda je reljef mnogo jasniji. Izvanredne se rezultate može postići i s naročitim umjetnim svijetlom,

